

Jézus és a kanaáni asszony.

Márk 7, 24-31. Máté 15, 21-29.

A használati hypothezisnek azt a részét, hogy Lukács a Máté evangéliumát is használta, újabb időben már jobbra feladták, de annál erősebben tartja magát az a nézet, hogy a harmadik evangélium egészben véve a második nyomán halad. Annál feltűnőbb hát, hogy ez az elbeszélés Lukácsnál hiányzik. Mi ennek az oka? Csak akkor tudnók ezt igazán megmondani, ha fel tudnók deríteni, hogy miért nem vette fel Lukács a Márk 6, 45-8, 26-ig terjedő egész sorozatot, a melynek ez a történet is egyik részét képezi.

Máté és Márk elbeszélése is lényeges eltérést mutat. A kiinduló pont mindkettőnél ugyanaz, de mások az elbeszélés körülményei s más annak a jelentősége is. Az asszony, ki Jézussal az esemény középpontjában áll, mindkét evangélium szerint pogány. Márk szerint syrofoeniciai görög nő. A Syrofoenicia elnevezést az afrikai partokon levő Lybofoeniciától való megkülönböztetés végett használták. Jellemző e név használata úgy a szerző, mint az olvasók műveltségére nézve. Máté zsidó módra itt egyszerűen a régi s közönséges kanaanita szót használja. E nő Márknál sokkal inkább előtérbe lép, mint Máténál. Máté szerint a történet lényegét a tanítványokkal folytatott eszmecsere képezi. A kemény kijelentést sem az asszonyhoz, hanem a tanítványokhoz intézi Jézus. Ezért is Máténál egy elvnek proklamálása ez, program, vagy ha tetszik, a működés körének határvetése (Nippold, Holtzmann, Weiss.). Márknál ellenben az asszony hitének próbája. Márknál a tanítványok jelenléte kérdéses, szereplése szükségtelen. Az esemény színtere ugyanis Márk szerint Jézus lakása, Máté szerint ellenben az utca. Ez különösen ki-

tünik az eddig legrégebnek tartott szövegből, a sinai syr palimpsestából, hol ez áll: „*Bocsásd el őt, mert lásd, kiabál utánunk és követ.*“¹⁾)

Az elbeszélés következő részei csak Máténál vannak meg: „*Ő pedig egyetlen szóval sem felelt. S a tanítványok hozzámenve kérték őt mondván: „Bocsásd el őt, mert utánunk kiált “ (vagy: mert kiált mögöttünk.) Ő pedig felelé: „Nem bocsáttattam én, hanem csak az Izrael házának elveszett juhai közé.“ Ő pedig odament, leborult előtte és monda: „Uram, segíts rajtam!”* Márk ezeket nem ismeri.

Viszont azt meg Márk írja meg, hogy mi indította az asszonyt arra, hogy Jézushoz forduljon segedelemért. Hallott róla. Máté Jézusnak ismerését egészen természetesnek veszi. Az ő előadása szerint az asszony nemcsak a zsidók messiási reményeit, hanem Jézus messiási igényeit is igen jól ismerte. Amazon nincs mit csodálnunk, de Jézusról csakis az előző időkből tudhatott valamit az az asszony, mert Tyrus határában Jézus eddig semmiféle messiási munkát nem végzett.

S ha mindezen eltérésekhez az előadás külső formájának a különbségét is hozzávesszük, bizvást levonhatjuk a synoptikus kérdésre nézve azt a következtetést, hogy e részlet előadásában Máté és Márk egymástól teljesen független. Még csak közös irások forrásra sem vihetők vissza. S ez ismét újabb bizonyosága annak, hogy a synoptikus kérdés körében a szóhagyomány felvételét nem nélkülözhetjük.

De felmerül itt az a kérdés, hogy miért megy Jézus a pogányok közé?

E kérdésre sokfélekép igyekeznek felelni, de az igazit csak az Irás maga adhatja meg. A működés körének kiterjesztése nem lehetett Jézus célja, mert akkor nincs értelme, hogy rejtve kíván maradni. Hogy a távolból hajtson végre egy csodatettet ezért sem lett volna szükséges a zsidók közül kivándorolnia. Az igazi okot az összefüggés fedi fel. Holtzmann helyes nyomon jár, a mikor a pogány földre való menetelt a farizeusokkal folytatott

¹⁾ Merx A. Die vier kanonischen Ev. nach ihrem ältesten bekannten Texte. 1897. Tudományos neve: Syrsin.

előző vitatkozással hozza okozatos összefüggésbe. De már a következtetés, amire jut, téves. Szerinte ugyanis nagyon meglepte Jézust az ő sorsának hirtelen kedvezőtlen alakulása. Látja a vitából, hogy közeleg a vég, azt akarja elodáztatni. De ez helytelen feltevés, mert eltekintve attól, hogy Jézus messiási tudata nem életsorsa különböző változásai alapján fejlett ki és alakult, ha csakugyan menekült volna, akkor érthetetlen úgy a gyors visszatérése, mint a még ezután is hosszan tartó nyilvános működése. Különösen pedig érthetetlen az, hogy ha már a zsidók elől kitért, miért akar a pogányok biztos körében rejtve maradni, miért nem keresi a dicsőséget ott, a hol az önként kínálkozik? Az utazás és a rejtőzködés oka mindenesetre egy és ugyanaz, de Holtzmann nem találta azt meg.

A farizeusokkal való vitatkozás Weiss szerint arra a szomorú tapasztalatra juttatta Jézust, hogy az ő tanítványai még mindig nagyon gyengén állanak az ő igazaikban. Az ő oktatásuk végett megy tehát el velük Jézus olyan vidékre, ahol őket nyugodtan és zavartalanul taníthatta. Ámde akkor miért nincsen semmi nyoma ezeknek a tanításoknak? Ily fontos dolog nem maradhatott volna megemlítés nélkül. Aztán miért akkor a gyors visszafordulás?

A hypothesis gyengeségét maga Weiss is érzi, mert kiegészítőnek egy másik szempontot is kiemel. E szerint a farizeusokkal folytatott vitának Mk. 7, 15-ben található alaptétele indítja Jézust arra, hogy tanítványai előtt gyakorlatilag igazolja álláspontját. Zsidó felfogás szerint ugyanis a pogányok társasága s különösen a házaikban való tartózkodás az igazi zsidót megfertőzi. De Jézus kijelentette, hogy nem a külső viszonyok minősége, hanem a lélek állapota határoz az ember értéke, tisztasága és tisztátalansága felett. Ez állítása komolyságát most tettel is igazolja. Csakhogy álláspontjának a tanítványok előtt való igazolására semmi szükség nem volt, mert hiszen azokat magukat is ép azért támadták meg a farizeusok, hogy a levitikus törvények formalistikus rendelkezéseit nem teljesítették, azok korlátain már túlemelkedtek. Ha Jézus a pogányokkal a farizeusok jelenlétében érintkeznék, akkor érthető volna ez a magyarázat,

de így meg nem állhat. Különben is ha Jézus ennek az ő tettének oly heroikus jelentőséget akart, ha mindjárt a legszűkebb körben is tulajdonítani, akkor miért igyekezett mindenáron rejtve maradni? Hiszen ezzel cselekvése egész erkölcsi értékét devalválta.

A helyes magyarázatot a tényekből vont helyes következtetés adja meg. Hogy nem komoly ok nélkül ment Jézus a pogányok földére és igyekezett ott is rejtve maradni, az az ő egyéniségéből következik. Az utazást megelőzőleg igen nehéz napjai voltak. A tömeg nem egy ízben annyira zaklatta, hogy menekülnie kellett a tolongás elől, mert még csak évésnyi ideje se volt (Mk. 3, 20. 4, 35.). E miatt, a mikor a tanítványok apostoli küldetésükből visszatértek, a pusztaságba vonult ki velük pihenni (Mk. 6, 31—32). De ott se hagyta őket nyugton a nép. Ezért vándorolnak folyton a galileai tenger egyik partjáról a másikra, hogy legalább a hajón pihenhessenek. Mindehez most a farizeusok kemény támadása, zaklatása is járul.¹⁾ Jézusnak tehát semmi nyugalma nem volt. Tanítványaival is csak a házban tud pár szót váltani (Mk. 7, 17). Nyugalomra vágyva határozza tehát el magát arra, hogy kimegy a pogányok határába, ahol ismeretlenül kíván időzni. (Wendt). Így érthető nemcsak a kivonulás, hanem a rejtve maradásra való törekvés is. Érthető a tanítványok nő-

---

¹⁾ Meg kell itt emlitenem még egy lehetőséget, a melyet esetleg tekintetbe vehetnénk. A Ztschrift f. d. ntl. Wissenschaft 1902. 4. számában Rauch Mk. 6, 29—31-re vonatkozó magyarázatában (l. Lapszemlét) azt mondja, hogy a Keresztelő halála hírért hozó követekkel együtt Jézus maga is tanácsosnak látta, hogy Herodes haragjának kikerülése végett egyelőre elvonuljon a cselekvés teréről. Ebből most már tovább menve azt is lehetne mondanunk, hogy a mikor aztán Jézusnak a tanítványai a missziói útból visszatértek, azokkal együtt egyelőre szintén el akart vonulni a király hatalma köréből. Ez azonban helytelen következtetés volna nemcsak azért, mert a tyrusi út és a Keresztelő halála egymástól a mai szöveg szerint oly távol esik, hogy a két esemény között elbeszélte történetek eltávolítására az új hypothesis egész raja volna szükséges, hanem azért is, mert erre a körülményre az egész történetben semmi utalást nem találunk, s mert a hirtelen visszafordulás ez esetben még érthetlenebb volna. De meg Jézus hívásával és jellemével is akár a farizeusok, akár Herodes haragja elől való kitérés mindenképp ellenkezik, míg a megpihenés végett való elvonulás az ő egyéniségével is szépen összefér.

gatása is (Mk. 15, 23), hogy teljesítse az asszony kívánságát, nehogy utánuk kiáltva, elárulja Jézus kilétét. Érthető a gyors visszatérés is, miután a nyugtalanítás itt is megkezdődött.

Hogy Jézus csakugyan átment a pogányok földére, ez Márk előadásából világosan kitűnik. Máténál azonban az asszonynak kell kimennie a saját határából, hogy Jézushoz juthasson. Ez az oka annak, hogy az utazást sokan határvető jelentőségűnek mondják. S e tekintetben érdekes és fontos a két evangélium felfogásának eltérése. Máténál a zsidó partikularizmus, Márknál az engedékeny universalizmus látszik diadalmaskodni. Máténál Jézus egyenesen lehetetlennek, messiási hivatásával ellenkezőnek tekinti a kérés teljesítését, mivel hogy ő csak Izrael elveszett juhához küldetett. Ebben nemcsak hogy Izrael kizárólagos jogosultságát hirdeti, hanem messiási működése körét is szorosan meghatározza. Az elveszettek vagy elveszendők mentésére törekszik csak. S ez a korlátozás csak akkor egyeztethető meg Jézus messiási programjával, ha Izraelt Pál módjára ő is egészében véve elveszettnek tekintette. Akkor e mondás jelentősége ez: én csakis a zsidók messiása vagyok. Márknál ezt a zsidó partikularizmust nem találjuk. Ott Jézus azonnal kész az asszony kérését teljesíteni, amint az Izrael elsőbbségét elismeri. Márknál tehát a páli „zsidónak először, azután a görögnek is“ (Róm. 1, 16) elv érvényesül. S voltaképpen ez az igazi zsidó felfogás, mely szerint a pogányság csak a zsidóságon keresztül juthat el a messiási ország javaihoz.

Jézus szellemének a Máté-féle tudósítás kevésbé felel meg. Mert Jézus sohasem hirdette Izrael kizárólagosságát. De az elsőbbségét ő is kiemelte. S tette ezt nemcsak az ő test. eszme. körhöz való ragaszkodásából folyólag, hanem az üdvtörténeti fejlődés és helyzet alapján is. Magát a zsidók messiásának tekintette ugyan, de sohasem állította, hogy küldetésének határa Izrael határával azonos. Tanítványait is a föld savának és a világ világosságának mondotta. Hogy mikép értette mégis Izrael elsőbbségét? ezt legvilágosabban az a mondása fedi fel, melyet az asszonyhoz intézett, s melyben sokan durva kiméletlenséget és menthetetlen sértést látnak, de a melyet maga az asszony

egészen természetesnek talált. A kutyához való hasonlítást értem. Ez a hasonlítás sem többet, sem kevesebbet nem mond, mint a mit üdvtörténeti szempontból a zsidó theokratikus felfogás hirdeti, hogy az Ur háztartásában minden egyes népnek megvan a maga helye. Míg az egyik az Úrral ül egy asztalnál s fiú módjára a kenyérből szel, addig a másik a házi állatok módjára csak a hulladékokat szedegeti fel. De ugyanaz az asztal táplálja mindeniket. Jézus is erről az álláspontról szól most s ezzel sem az asszonyt nem akarja sérteni, sem Izraelnek a kizárólagosságát nem hirdeti, hanem csupán csak az elsőbbségét emeli ki. Márk ezt határozottan ki is fejezi (v. ö. Mt. 8, 10. 10, 6. 11, 20 s köv. 12, 41. 15, 24.).

A Syrsin feltalálása óta a synoptikusokra vonatkozó sok kérdésben világosabban látunk. A szöveg kiadója Merx nagy szorgalommal és figyelemmel dolgozta fel e becses kútfőt.¹⁾

De ide vonatkozó magyarázatát nem tartom elfogadhatónak. A Mátéhoz irt igen terjedelmes kommentárjában, a Syrsin következő szövegéhez: „*Nem engedhető-e meg, hogy elvegyük a kenyeret, melyet a fiak a kutyáknak dobnak? Mondá neki az asszony: Igen, uram, a kutyák is az ő urok asztaláról esznek és élnek*“ Merx ezt a magyarázatot adja: Jézus mondásának csak úgy van értelme, ha kérdőnek vesszük azt. A szomorú tapasztalatok után Jézus mintegy azon töpreng magában, hogy ne csatlakozzék-e inkább a hitre kész pogányokhoz, mint küzködjék tovább is a hitetlen zsidókkal? S az asszony megérti a célzatot és ezzel el is dönti a maga javára a kérdést. A gyógyítás tehát az asszony helyes vallásos felfogásának jutalma, mert ő érezte és ki is fejezte, hogy minden ember egyformán Isten gyermeke és így az áldásra, segítségre, kegyelemre egyenlően érdemes.

Tény, hogy a syr szöveg merőben eltér a görög szövegtől. Merx össze is állította, mikép változott át ez a mondás a mostani görög szövegben látható formára. De bár a legrégebb

---

¹⁾ Merx A., Die vier kanon. Ev. nach ihrem ältest. bekannten Texte. Uebersetzung und Erläuterung des syr. im Sinaikloster gefundenen Palimpsesthandschrift. II. Theil, I. Hälfte. Das Ev. Mathaeus. Berlin. 1902. 248 s köv.

szöveg, mégis ily magyarázatra nem szolgálhat elegendő biztos alapul. Mert ez annyit jelentene, hogy Jézus csak most jutott tudatára az ő messiánitása egyetemességének. Ez ellen szól pedig egész eddigi működése. Ez ellen bizonyítanak az üdvösség elnyerésére vonatkozó összes mondásai, a hegyi beszéd minden igéje, a parabolák mindenike. Jézus mindenkor azt hirdette, hogyan juthat el az ember és nem a zsidó, Isten országának igazságára. Szerinte az isteni kegyelem az egyes embernek szól, annak egyéni hitéhez, tehát Istenhez való ragaszkodásához, hűségéhez és Istenbe vetett bizodalomához van kötve. S hogy a pogányt eddig se zárta ki az Isten országából, mutatja a kapernaumi százados esete is, a kinél szintén csak a személyes hitét vette döntő tényezőnek és nem a zsidósághoz szító rokonérzését (contra Weiss). Jézus felfogása kezdettől fogva mindig egyetemes volt és nem a viszonyok alakulása tette őt a zsidók messiásából az emberiség megváltójává (contra Holtzmann). S e tekintetben az ő messiási tudata a próféták universalismusában találja meg az ősi képzetekkel való kapcsolódást, amennyiben azok is azt hirdették, hogy az eljövendő Messiás országa a föld népeit magában egyesíti majd. Jézus partikularis színezetű mondásait tehát nem szabad alapelvszerű kijelentéseknek tekinteni, hanem mindenkor a viszonyokkal való összefüggésökből kell megérteni (pl. Mt. 10, 6. 15, 24. stb.). Mert sohasem szabad felejtetni, hogy Jézus földi működése az alapvetés munkája volt, melynél önmagát is, tanítványait is korlátoznia kellett, de igazi célját és eszmekörét ez a korlátozás nem szorította meg.

Merx szerint azért teljesíti Jézus az asszony kérését, mert felfogását helyesli s maga is elfogadja. De ezt is más szempontból kell elbírálnunk. Máténál a dolog egészen világos. Az asszony kivételes hite kivételes gyümölcsöt terem. S ezzel Jézus partikularismusa még Máténál is universalismusra változik át, mert az isteni kegyelem elnyerése itt sem közösséghez vagy bizonyos adott előfeltételekhez, hanem egyedül csak a hithez van kötve. Márknál pedig azt találjuk: *„Ezért a te mondásodért eredj el, kiment a gonosz lélek a te leányodból!”* Mely mondásért? Mert Izrael elsoőbbiségét elismerte? Igy szokták értelmezni, de nem így van. Az

alázatosság és a kegyelemnek Izraelből való várása az, a mit itt Jézus megjutalmaz.

Az egész történet jelentőségére nézve is nagyon eltérők a nézetek. Némelyek szerint ez az esemény indítja Jézust arra, hogy ezentúl a bizalmasok előtt az ő messianitását hirdesse (Holtzmänn); mások szerint hogy a messiási programba a pogányokat is felvegye (Nippold), vagy hogy a farizeusokkal való összetűzés miatt a szenvedést előre jövendőlgesse. Ezek közül Nippold nézete a következetes. De az előző fejtegetések alapján azt se fogadhatjuk el, mert Jézus universalismusa nem itt kezdődik, s mert a pogányok felvételének folytatását történeti tényekben nem látjuk. Ezek nélkül pedig pusztá feltevésnél egyéb nem lesz ítéletünk. E történetnek Jézusra magára nézve semmiféle különösebb jelentősége nem lehetett, de annál jelentősebb mi előttünk. Jézus életének egy érdekes jelenségét látjuk itt, a mikor a munkában kifáradva, az ellenfél hatalmas ostroma elől kitér, hogy megpihenjen egy kevéssé. Tudományos szempontból pedig fontos ez az elbeszélés azért, mert világos bizonyítéka annak, hogy a synoptikus evangéliumok anyagának egy része olyan forrásból van merítve, amelyben az elbeszélés még teljesen az elbeszélők egyéni felfogása szerint alakulhatott. Ez pedig csakis a szóbeli közlés lehetett.

Raffay Sándor.